

Újévi üdvözlő fotó-esszével a demokráciáról és hogy miért van még mindig remény

Kedves barátom!

A csatolt anyag egy fotó-esszé 2016-ról – egy olyan évről, amely véleményem szerint alapjaiban megrengette azt a rendszert, amit demokráciának gondoltunk. Hogy mégis van még remény 2017-re, azt néhány példával illusztrálom az írásomban.

Remélem felkeltettem az érdeklődésedet és elolvasod a csatolt anyagot!

Kérlek, küldd el nekem az észrevételeidet és a véleményedet – mit lehetne tenni 2017-ben, hogy a dolgok jobb irányba forduljanak?

Egyébként pedig természetesen Boldog Új Évet Kívánok – legyen boldogabb, mint 2016 volt!

Iván

HOGYAN AKADÁLYOZZUK MEG A DEMOKRÁCIA LEOLVADÁSÁT?

Tosics Iván újévi fotó-esszéje

tosics@mri.hu

2016. december 31.

Elképesztő, milyen évet hagyunk magunk mögött! Brexit, Trump, Le Pen (upsz – utóbbi csak becsúszott ide, szerencsénkre még nem történt meg ...)

Olyan érzésem van, hogy a normál életünk leolvad – hasonlóan ahhoz a házhoz, amely Leandro Erlich argentin művész installációja, Párizsban, a Gare du Nord előtt kiállítva. Ahogyan a kritikusok írták, az épülettel, amely leolvadni látszik, mintha jégből lenne, Leandro Erlich az építészetet szimbólumként használja annak illusztrálására, ahogyan az emberi tevékenység veszélyezteti a civilizációkat és az épített örökséget. Az arra sétálókat a lepusztuló épület egyszerű, de hatásos képével arra ösztönzi, hogy elgondolkodjanak a környezeti változásokon, a jövőről meghozandó döntések sürgősségén.

Ezt a művet 2015. október 3-án mutatták be, a COP21-et megelőzően. Bár az alkotó eredeti szándéka egyértelműen a klímaváltozás okozta fenyegetésekhez kapcsolódik, ez az installáció nagyon jól használható jelenlegi érzéseink allegóriájaként is. Igen, sok minden, amiben eddig hittünk, változik, és sokunknak az az érzése, hogy 2016-ban a világ megrendült, és olvadni kezdett. Hogyan és miért is történhetett ez az egész?

Sokat kell gondolkodnunk azon, hogyan is működik a mi szeretett demokráciánk, hogyan lehetséges, hogy látszólag demokratikus folyamatok teljesen értelmezhetetlen eredményekre vezetnek. Mi okozhatja ezt – a Facebook vagy a tömegkommunikáció vagy a demokrácia egyes elemeinek az eredményes manipulálása...?

Ennek a rövid újévi írásnak nem lehet feladata ezeknek a komoly és nehéz kérdéseknek a megválaszolása (ha vannak egyáltalán egyértelmű válaszok...). Ehelyett inkább néhány olyan dologról írok, amelyek véleményem szerint még mindig adnak némi reményt arra, hogy meg lehet változtatni a kedvezőtlen tendenciákat.

Az alábbiakban három történetet mondok el, amelyeket az elmúlt év folyamán különböző konferenciákon hallottam, és az előadókkal folytatott személyes beszélgetések alapján tudtam rekonstruálni. Az eseteket nem tudományos precizitással írom le, csak érzékeltetni akarom, hogy mi történt, és hogy miért gondolom, hogy ezek az esetek fontos üzeneteket hordoznak.

1. A 99%-al foglalkozni

Az első történet fiatal portugál építészekről szól, az előadó Tiago Mota Saraiva volt a Lakáskutatók Európai Hálózatának (ENHR) 2015-ös lisszaboni konferenciáján. 2008-ban alapították az AtelierMob építész-irodát és nagyon hamar azzal kellett szembesülniük, hogy nem jöttek új szerződések. Az építészek megértették, hogy nem a lakhatási problémák tűntek el, hanem a krízis állította le a lakáspiacot és ezzel az építészeknek adott hagyományos munka-megbízásokat. A felismerés hatására stratégiát váltottak, és a "99%-al" kezdtek el dolgozni, vagyis azokkal, akik általában nem képesek építéssel szerződni, valójában azonban szükségük lenne segítségre, hogy kijussanak a reménytelen helyzetükből.

Az egyik projektben az AtelierMob egy krízis-területen, Lisszabon Prodac negyedében kezdett el dolgozni. Ezt a város tulajdonában lévő területet 1971-ben az ide betelepülők saját munkájukkal beépítették, egy informális/illegális telepet kialakítva. A terület lakói nem rajonganak az építészekért, mivel a területet soha nem legalizálták és korábban voltak is próbálkozások a város részéről arra, hogy a lakókat elkeressék.

Forrás: <http://jf-marvila.pt/index.php/historia-da-freguesia/historia/marvila-e-a-nossa-historia-2/vale-fundao-e-bairro-da-prodac> and <http://ateliermob.com/anfiteatro-do-bairro-da-prodac-norte-em-494126>

Az AtelierMob kapcsolatba került a PRODAC Északi és Déli Szomszédsági Egyesületekkel, segítve a legalizálásra irányuló tevékenységet (utólagos kérelem az építési engedélyekre). A legalizálás folyamata 2011-ben kezdődött, és az önkormányzat úgy döntött, hogy eladja a telkeket minden családnak 50 eurós áron. Első lépésben 73 család beleegyezett ebbe, és így legalizálták a lakáshelyzetüket. E folyamat során az építészek felfedezték, hogy ezeknek a szegény családoknak további segítségre van szükségük ahhoz, hogy bővítsék házaikat azon családtagoknak, akik ide visszatérnek, miután elvesztették máshol lévő munkájukat és lakhatásukat. Továbbá szükségesek beavatkozások a házak közötti területeken is. Az AtelierMob részvételen alapuló folyamatot indított, és azt is elérte, hogy megalakult egy helyi csoport, amely a közösen eldöntött változtatásokat megvalósította, felhasználva a helyi lakosok építési szaktudását és extra jövedelmet is lehetővé téve számukra.

http://www.publicspace.org/files/urbanps/projects-award/J216/participatory_process_for_public_space_prodac_norte_01.pdf

Forrás: <http://ateliermob.com/tag/%23+170>

4

Az építészek munkája később elismerésre és kifizetésre is került, amikor a terület része lett Lisszabon BIP/ZIP (Szomszédságok és Kiemelt Beavatkozási Területek Helyi Fejlesztési Stratégiája) programjának. Ez a program 2007. óta támogat helyi projekteket és önkormányzati társulásokat, javítva a kiválasztott szomszédságok társadalmi és területi kohézióját. A BIP/ZIP törekszik a döntéshozók és az állampolgárok közötti különbségek csökkentésére, kiterjedt helyi hálózatok kialakításával. Mivel a helyi polgárok részt vesznek a környéki fejlesztésekben, így fokozatosan visszanyerik bizalmukat a nyilvános döntéshozatali folyamatokban és az önkormányzati szolgáltatásokban. 2013-ban a BIP/ZIP 49 projektet támogatott, és elnyerte az Állampolgári Részvétel hetedik legjobb gyakorlatának díját az OIDP (International Observatory of Participatory Democracy) szervezettől. Azóta még tovább nőtt az érdeklődés, több mint 100 pályázat érkezett.

<https://citiesintransition.eu/cityreport/bipzip-activating-citizen-participation>

Az AtelierMob nagy szerepet játszott a Prodac terület rehabilitációjának folyamatában, időt és energiát fektetve a közösség-építésbe és a helyi ötleteknek a kialakuló helyi önkormányzati eljárásokhoz való kapcsolásában. Ez a munka erős elkötelezettséget igényel, tekintettel arra, hogy a munka-befektetés végső megtérülése egyáltalán nem biztos. Az AtelierMob Prodac projektje, de más munkái is ismertté váltak, mint ahogyan a lisszaboni önkormányzat innovatív BIP/ZIP programja is. A tapasztalatok alapján az AtelierMob elképzeléseket fogalmazott meg az építészeti társadalom-alakító szerepére vonatkozóan, azt állítva, hogy az építészeti képes a szegény polgárok életkörülményeinek javítására irányuló mozgalmak elindítására.

(<http://www.ateliermob.com/>).

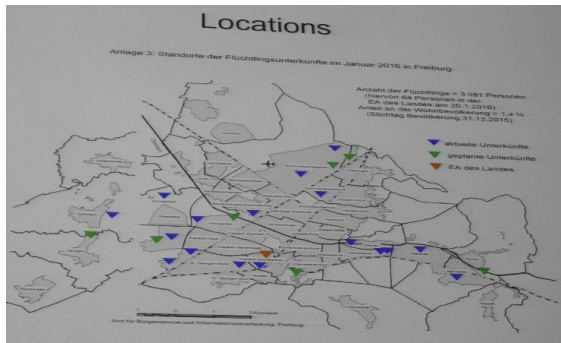
2. A menekült probléma kezelésének befogadó és fenntartható formája

Ezt a történetet a 2016-os ICLEI konferencián Bilbaóban Philip Bona (Freiburg város migrációs és integrációs osztályának koordinátora) adta elő.

Freiburg egy közepes méretű város 220.000 lakossal (15% -uk külföldi, 30% -uk migrációs háttérű). 2015. júliusától kb. 4.000 menekült érkezett a városba, amely egyike volt a Baden-Württemberg tartományban menekültek befogadására kijelölt négy fogadó városnak. Freiburgnak el kellett fogadnia ezt a szerepet, annak ellenére, hogy 2.000 család várt lakásra a várólistán, akik most azzal szembesültek, hogy a menekültek hamarabb jutnak lakáshoz.

A menekültek integrálása összetett feladat: egyszerre kell kezelni a lakás, nyelv, szakképzés, munkaerő-piaci integráció problémáit. Ez a kihívás csak kooperatív módon kezelhető, olyan projektekkel, amelyeket a város, a civil társadalom és önkéntesek egyaránt támogatnak.

Talán a legnehezebb a lakáshelyzet megoldása. Kezdetben elkerülhetetlen, hogy a menekültek nagyobb táborokban kerüljenek elhelyezésre, amelyekben sok nemzetiség keveredik. Kisebb egységekben biztosítani az elhelyezést nem könnyű, már csak a menekültek nagy száma miatt sem. A nehézségek ellenére is azonban mindenképpen erre kell törekedni humanitárius okokból, továbbá azért is, mert a menekültek nagyon fontosak a helyi munkaerő-piac szempontjából.

5

A menekültek lakásai a város egész területén, szétszórtnak találhatók. Átmeneti megoldás az éppen megérkező menekülteknek, az első három hét időtartamára.

Forrás: Philip Bona prezentációja.

Nem könnyű meghatározni, hogy milyen társadalmi, politikai vagy technológiai infrastruktúrára és intézkedésekre van szükség a közösségi integráció folyamatának támogatásához. Egy ehhez csatlakozó kérdés a finanszírozás: a német szövetségi állam és a tartomány támogatása csak az ideiglenes menedékhely költségeit fedezi, minden egyéb kiadást a helyi költségvetésből vagy magán hozzájárulásokból kell állni.

Ilyen körülmények között kezdett összehangolt erőfeszítéseket a város a menekültek lakáshelyzetének kezelésére – amihez jó alapot adott az, hogy a menekülteknek volt egy általános elfogadottsága a lakosság körében (Freiburgban 176 nemzetiség él). A cél többfunkciós lakásprojektek kialakítása volt, organikus faszerkezetekre alapozva, védett tömbökben, de nem szegregált módon.

A második fázis: nem-átmeneti lakásmegoldások menekülteknek, amelyek később szociális lakásokká vagy kollégiumokká alakíthatók

Forrás: <http://werkgruppe-freiburg.de/fluechtlingswohnheim-in-holzbauweise-2/>

Fenntartható anyagokból épült ház a menekültek számára; Philip Bona (a képen jobboldalt)

Forrás: <http://www.makingheimat.de/en/refugee-housing-projects> és Tosics Iván

6

Philip Bona maga is menekült, aki Sierra Leone-ből jött (életének nagyobb részét Németországban töltve). Miután több éve dolgozott már az önkormányzatnál és jó eredményeket ért el a roma integrációt illetően, a polgármester őt kérte meg 2015-ben, hogy kezelje a nagy menekültáradat okozta kihívásokat.

Freiburgot sikeres esetnek tekintik a menekültek problémájának kezelésében. Philip Bona személyes kapcsolatainak hálózatával (amelyeken keresztül még munkavállalási engedélyeket is tud szerezni egyes menekülteknek) központi szerepet játszik ebben a sikerben, egész csapatával együtt – akik különben szintén menekültek.

3) A legszegényebbekkel foglalkozni, ellenséges politikai körülmények között

Magyarországon a lakosság több, mint 20% -a él súlyos anyagi nélkülözések közepette (az EU-átlag 10% alatti). A legrosszabb körülmények az ország keleti periferián találhatók, különösen a vidéki területeken és a romák körében (akik a lakosság több, mint 7% -át teszik ki). Az Igazgyöngy alapítvány egy nem-kormányzati szervezet, amelynek az a küldetése, hogy fejlessze a közösségeket a Berettyóújfaluhoz és a román határhoz közeli leghátrányosabb helyzetű kelet-magyarországi térségben. Az alapítvány 1999-ben kezdte meg működését L. Ritók Nóra alapító-igazgató vezetése alatt (aki művész és tanár). Az alapítvány programja, amelynek célja a mélyszegénységben élő emberek integrációja és fejlesztése, magában foglal művészeti oktatást, tehetséggondozást, családgondozást és szakképzést egyaránt.

Extrém szegénység Magyarország keleti periferiáján lévő falvakban

Forrás: <http://igazgyongy-alapitvany.hu/>

Eredetileg az alapítvány alapfokú oktatásra koncentrált, abban a reményben, hogy a gyerekek képesek lesznek kijutni a mélyszegénység ördögi köréből. Az alapítvány alapfokú művészeti iskolát működtet hat különböző helyszínen a térségben, részben állami támogatásból, részben adományokból. Összesen 670 gyermek vesz részt az oktatásban, 70% -uk hátrányos helyzetű, 250 él mélyszegénységben, a legtöbben cigány családok. Ebben az iskolában a művészeti tevékenységek képezik a gyermekek fejlesztésének az alapját. A rendkívül szegény területeken folyó művészeti oktatás kiterjesztett pedagógiai munkát jelent, amelynek célja nem csak a gyerekek, hanem a családok és a közösségek fejlesztése is. A tanárok folyamatosan dolgoznak azon, hogy bevonják a családokat a gyerekek vizuális művészeti tevékenysége során, előmozdítva a falusi közösségek kohézióját és egyúttal pozitív modelleket adva a gyerekeknek.

Az elmúlt években az alapítvány tevékenysége kiszélesedett az oktatás mellett szociális szolgáltatásokra, elsősorban azokra a családokra, ahová a diákok tartoznak. Bizonyos esetekben a tevékenység olyan személyekre is kiterjed, akik nem családosok, de ugyanúgy rászorulnak a segítségre. A tevékenységek köre kitágul segélyosztásra (ruha, élelmiszer, tűzifa, építőanyag, fuvarozás, stb.), beleértve a válságok (például összedőlt tetők, betegség vagy bírósági ügyek) kezelését is, segítve annak megértését, hogyan kell kezelni a hatóságokat és a hivatalos eljárásokat.

Gyerekek és felnőttek az Igazgyöngy vizuális művészet oktatásán

Source: <http://igazgyongy.hu/>

Az alapítvány nem ad segítséget jogi eljárások, büntetőügyek esetén, ilyenkor az együttműködés és segítség felfüggesztésre kerül. Nagy hangsúlya van a munkahely-teremtésnek, egy kézműves projekt segíti a nőket és egy asztalosipari a férfiakat. Kialakításra került egy közösségi kert is, gyógynövények termesztésére.

Az alapítvány nagyon fontos intézménnyé vált a halmozottan hátrányos térségben, mivel számos kapcsolatot tudott kiépíteni más intézményekkel, mint óvodák, iskolák, család-segítők, gyámügyi irodák, orvosi hálózat, a rendőrség, polgármesteri hivatal, munkaügyi központok, civil szervezetek és egyházak. <http://igazgyongy-alapitvany.hu>

Az alapítvány tudatos és szisztematikus tevékenysége korábban elképzelhetetlen eredményekhez vezetett. Például a vizuális művészeti oktatás hozadéka évente mintegy 500 díj, amelyeket a diákok nyernek hazai és nemzetközi hallgatói művészeti kiállításokon. <http://www.reuters.com/article/us-hungary-roma-art-idUSBRE95K0PH20130621>

Az Igazgyöngy alapítvány tevékenysége valójában helyettesíti a térségben hiányzó magas minőségű állami oktatást – a legtöbb faluban a hátrányos helyzetű, különösen a roma gyerekek szegregált oktatásban részesülnek. A szabad iskola-választás rendszere lehetővé teszi a jobb módú családoknak, hogy gyermekeiket egyházi vagy más okok miatt magasabb szintű iskolákba vigyék, amelyek gyakorlatilag elutasítják a roma gyerekeket. L. Ritók Nóra nyíltan kritizálja a szegregált iskolai rendszert. Kritikai megjegyzései elérték a legmagasabb politikai döntéshozók szintjére, melynek hatására a minisztérium megszüntette az alapítvány összes támogatását. A hátrányos helyzetű térségekben speciális oktatást nyújtó, és ezért állami támogatásban részesülő intézmények legutóbb közzétett listáján sok ismeretlen szervezet szerepel, bántóan hiányzik viszont az Igazgyöngy és még néhány másik alapítvány, amelyek ugyan rendkívül sikeresek, de kritikusak a mai magyar oktatáspolitikával szemben. Az ellenséges politikai légkör miatt az Igazgyöngy túlélése ma kizárólag magánszemélyeken és nemzetközi szponzorokon múlik.

Mit tanulhatunk ezekből az esetekből, és hogyan függ mindez össze 2016. katasztrofális eseményeivel és a 2017-es év kilátásaival?

Mindhárom eset egyéni/helyi erőfeszítéseket mutat be bonyolult társadalmi problémák kezelésére. A körülmények jelentősen különböznek a három esetben:

- Lisszabon: építészek alulról induló kezdeményezése, amely szerencsésen találkozik a városi kormányzat progresszív elképzeléseivel
- Freiburg: a városi kormányzat felülről indított befogadó és egyenlősítő kezdeményezése, sok participációs elemmel
- Berettyóújfalu: elhivatott magánszemélyek alulról induló kezdeményezése, amely a hatalom részéről erős ellenállásba ütközik

Mindhárom kezdeményezésben a progresszív aktorok arra törekednek, hogy szegény és hátrányos helyzetű embereken segítsenek. Sok ilyen innovatív és segítő akció a pénzügyi krízisre való reagálásként keletkezett (és paradox módon a krízis enyhülése oda vezet, hogy a korábbi gyakorlatok éljednek újjá és kevesebb tér marad az innovatív alulról jövő elképzeléseknek...)

Tanulnunk kell ezekből – és a rengeteg más, hasonló – innovatív kezdeményezésekből, erőt merítve ahhoz a meggyőződésünkhöz, hogy lehetséges egy jobb világért harcolni. Az ilyen példák reményt és erőt kell adjanak, hogy még mindig lehet tenni valamit.

Az ilyen egyéni akciók persze csak első lépésnek tekinthetők, nem elegendőek ahhoz, hogy megváltoztassák a világ folyását. Támogatnunk kell az ilyen akciókat, de ez nem elég: ezen felül mást is kell tennünk, hogy a politika megváltozzon és a hasonlóan gondolkodó demokratikus politikai irányvonal erősödjön.

Sok dolgot másként kell csinálnunk 2017-ben, nem engedhetünk meg még egy olyan évet, mint 2016 volt. Meg kell állítanunk a demokrácia leolvadását!

Ebben a szellemben kívánok egy sokkal jobb 2017-es évet, mint amilyen 2016 volt!